

cuvine un răspuns serios. Cum? niște sërmani fugari in gîturile și prăpăstiile munților, care mai apoi devin in mare parte păstori, să pună pietre mormentale pe groapa morților lor, sau să fie chemați a ocărui împărăția Hunilor?!

Pe scurt protivnicii stăruinței Romînilor in Dacia Traiană susțin tesa următoare: Dacii nu au fost romanizați; Romanii au părăsit Dacia la venirea barbarilor; deci elementul roman a dispărut cu totul din provincie. Find-că astăzi îl întălnim in aceiaș fără intr'o grămadă incheată, trebuie adus de undeva, căci din nouri nu s'a putut cobori; de aici teoria reintoarcerii lor de peste Dunăre. Toată această clădire se razămă pe o temelie cu totul putredă. Dacii nu au dispărut din Dacia; din potrivă, ei au rămas aici in mare număr și au fost cu toții romanizați. Poporația se împărțea firește in două clase; cea bogată alcătuită mai ales din Romanii veniți in Dacia și din rămășițele clasei aristocratice a poporului supus—și cei săraci, grămada poporațiunei dace romanizate, coboritorii legionarilor romani născuți in Dacia din femeile locului și un număr de veterani romani. Dacă este afară de indoială că cei bogați fugiră, cei săraci trebuiră să rămînă, pentru pricinele ce am arătat ¹⁾.

III.

REÎNTRAREA ROMÎNILOR IN DACIA.

Am vëzut că părăsirea Daciei de cătră locuitorii ei, nu este de cît o ipotesă neindreptățită. Tot așa este și pretinsa reintoarcere a Romînilor in acea țară, care s'ar fi petrecut după deosebiții autori cari o susțin, in deosebite timpuri.

¹⁾ *D-l Gaston Paris, Romania 1878 p. 618 zice in această privire: „Au reste avec la théorie de M. Jung, ce ne serait que la lie de ce peuple mélangé qui serait resté adhérent au sol de la Dacie: belle succession à revendiquer pour les Roumains!” Ni se pare că nu ar fi o necinste a se cobori spre pildă din țëranul frances.*

Rösler cu ucenicii săi readuc, după cum făcea și Sulzer, pe Români din Moesia, în decursul secolului al XIII-lea, tocmai pe când Valachii transdanubieni se rescoală în potriua împărăției bizantine. Engel îi reîntoarce în Dacia traiană către secolul al IX-le, pe când Miklosisch îi readuce tot din Moesia, însă mult mai timpuriu, către sfârșitul secolului al V-lea, epoca năvălirii Slovenilor în peninsula balcanică. În sfârșit Tomashek le pune obârșia mai jos, în părțile centrale ale muntelui Haemus, vechea patrie a Bessilor, și-i aduce de acolo în Dacia către jumătatea secolului al XII-lea.

Vom începe prin a analiza cea întâi din aceste păreri, aceea care face pe Români să revină din Moesia. Pentru ca poporul Român se revină în Dacia *din Moesia*, trebuie ca el să se fi aflat acolo la epoca când se presupune că au părăsit-o, sau cel puțin la o epocă anterioară. Însă noi vom vedea că aceasta nici odată nu s'a întâmplat; că elementul roman în tot-d'a-una a fost prea slab în Moesia, chiar pe vremile Romanilor; că mai târziu el a dispărut cu totul și că populațiunile valache ce se întâlnesc acolo în zilele noastre, sunt cu toatele fără excepție, imigrate în timpurile mai noue din Valachia, pentru a fugi de apăsarea la care erau expuse din partea ocărmuirii acestei țeri. Puținii Români macedonieni ce se întâlnesc în Bulgaria locuiesc prin orașe, indeletnicindu-se cu comerțul și sunt deci cu toții imigrați nu de mult aice ¹⁾.

¹⁾ Kanitz, Donaubulgarien und der Balkan, Leipzig, 1882, I, p. 69 : „am Timok sind die walachischen Orte vorwiegend. In Prof. Bradaska's Abhandlung und Karte erscheint das bulgarische Element hier als das stärkere. Dies ist jedoch unrichtig. Verschiedene Ursachen und namentlich das bauernfeindliche Regiment der walachischen Bojaren begünstigten die Entstehung und rasche Zunahme der rumänischen Colonien auf dem bulgarischen Donauufer.“ p. 64 : „Cincaren, Griechen und Armenier liefern den kleinsten Bruchtheil der Bevölkerung bulgarischer Städte: es fehlt nur selten in den Handelsstädten, erreicht aber in Westbulgarien niemals eine nennenswerthe Stärke.“

Din toate provinciile imperiului roman, cea mai sëracă în inscripțiuni este fără tăgăduială Moesia. Corpus inscriptionum latinarum conține de abea câte-va pagini de inscripțiuni culese în acastă țară, pe cînd pentru cele-lalte provincii ale imperiului, ele se numără cu miile. Poporațiunea care locuia în orașele sale cele mari, era mai ales de obârșie greacă și este cunoscut că pretutindena unde acest element era puternic, el nu lăsa să inflorească elementul roman ¹⁾.

Dar chiar cînd acesta din urmă ar fi avut o oare-care vlagă, încă este vădit că Moesia a fost expusă unei năvăliri tot atît de sêlbatice ca și aceia îndurată de Dacia. Mai ales orașele, fiind dărîmate de barbari, locuitorii lor fugiră pentru a găsi o scăpare în părțile mai retrase ale împărăției, pe cînd săracii trebuiră să-și adăpostească viața lor, retrăgîndu-se în munții care mărgineau țara despre miază-zi, Haemul sau Balcanul. În viața Sfîntului Dimitrie se găsește pomenită această fugă a populațiunii orașelor Moesiei către miază-zi, pentru a afla o scăpare în orașele întărite, și autorii bizantini sunt plini de povestiri ale crudelor întămplări cărora fură expuși locuitorii Moesiei ²⁾.

Dar apoi chiar împrejurarea că toată peninsula balcanică este plină de populațiuni de obârșie slavă, dovedește cu prisosință că această regiune era ținta către care tindeau toate năvălirile și că prin urmare aici trebuia să fiă mai simțită

¹⁾ Kanitz, Idem II, p. 120: „Griechische Kaufleute bahnten mit eingeführten Waaren dort gleichzeitig ihrer Sprache und ihren Göttern den Weg, und die später folgenden Römer vermochten diese nicht zu verdrängen. Selbst die nördlichen Balkan-Territorien nahm griechische Cultur in so alleinigen Besitz, dass ich wohl zahlreiche griechische, nur selten aber lateinische Inschriften dort traf.“

²⁾ Vezi Pič, Abstammung der Rumänen, p. 65. Comp. Eunapius. Excerpta de legationibus, Bonn. p. 51; Malchus, Idem, p. 95: Priscus, Idem, p. 171. Acest din urmă zice despre orașul Naissos: „ἕρημον μὲν εὐρομεν ἀνθρώπων τὴν πόλιν.“

violența lor. Precum am observat'o și mai sus, toată populațiunea de obârșie romană sau romanizată, care nu a părăsit țara, se adăposti în munte unde imbrățișă viața ciobănească, pe care o păstrează în mare parte până azi. Nicăiri la sudul Balcanului Romîinii n'au părăsit, chiar astăzi, cu totul viața lor schimbătoare, pentru aceea așezată a plugarului. Acei care sau pogrît în orașe, sau apucat de meserii sau de negoț; dar numai foarte rar în aceste regiuni se întîlnesc Valachii lucrînd pămîntul pentru a-și scoate hrana din el. Din potrivă, la nordul Dunărei îi găsim de timpuriu dedați la agricultură și această ineditnicire a devenit, pentru a zice așa, națională la dênșii. Această deosebire în starea socială și economică a Romînilor de din-coace de Dunăre și cei de dincolo de Haemus, are însemnătatea ei pentru întrebarea pe care o tratăm, după cum v'om vedea mai la vale.

Cercetarea autorilor bizantini, la care avem să pășim, dovedește într'un chip invederat, că nu se găsește nici o urmă de Valachi între Balcani și Dunăre, și că toate amintirile despre acest popor se rapoartă la regiunile muntoase de la sudul Haemului.

Theophylact și *Theophan* povestesc că generalii bizantini Martinus și Comentiolus, vroind să lovească pe Avari în *Tracia* în anul 579, fură împiedecați de la aceasta prin o spaimă care intră în armata lor. Căzînd sarcina de pe spetele unui catîr, un soldat strigă cătră stăpînul dobitocului în limba patriei sale: „torna, torna fratre“, și oastea, luînd această chemare drept un strigăt de spaimă, o rupse de fugă. *Theophilact* dă o altă formă acestor vorbe, căci el zice „retorna“. ¹⁾ Aceste cuvinte să țîn fără indoială de dialectul valach, cu toate că se deosebesc întru cît-va de limba vorbită astăzi în acele părți și care ar suna: toarnă, toarnă frate!

Cedrenus rapoartă că în lupta căpiteniilor bulgare: David,

¹⁾ *Theophanes*, *Chronographia*, Bonn. I, p. 397: „τῆ πατρῶα φωνῆ.“

Moisi, Aron și Samuil, în contra împăratului Constantinopolei Vasile al II-le, David fu ucis în *Macedonia*, între Castoria și Prespa, de cătră niște Valachi călători în 976 ¹⁾).

Acelaș împărat voind să nimicească puterea Bulgarilor, făcea în toți anii câte o expediție în inima țerei lor, care se afla în regiunea Ohridei, în *munții Macedoniei*. Samuil regele Bulgarilor, pentru a scăpa de aceste loviri, care se întâmplă după 1013, întărește o trecătoare ce se afla între Cleidion și *κίμβα-λόγγου* ²⁾). Numele acestui loc fiind de obârșie valach, arată locuința acestui popor în acei munți.

În 1019, după supunerea desăvârșită a Bulgarilor, împăratul Vasile al II-le, organizează biserica acestei națiuni, lăsându-i forma națională, însă numind un arhiepiscop grec la scaunul Ohridei. Împăratul prin hrISOVUL dat cu acest prilej, dispune ca Valachii din *intreaga Bulgaria* să fie supuși autorității acestui arhiepiscop ³⁾. Din această vorbă nehotărâtă de „Valachii întregii Bulgariei“ s'au încercat a se deduce că aceștia locuiau și în Moesia până la Dunăre, ceea ce nu este de loc îndreptățit, întru cât hrISOVUL putea, chiar vorbind de Valahii întregii Bulgariei, să nu se rapoarte de cât la părțile locuite de ei, munții acestei țeri.

Oștirile bizantine sunt adese alcătuite din Valachi. Nu vom aminti aici de cât cuvintele *Anei Comnenei*, care zice că nouele ridicări de armată ale lui Alexios, se alcătuiu din Bulgari și din „nomazi“ numiți Valachi în limba poporului ⁴⁾

¹⁾ *G. Cedrenus*, Bonn. II, p. 435: „Βλαχῶν ὀδιτῶν.“ *Cinnamus* Bonn. p. 260. spune despre Valachi că ar fi vechi coboritori din Italia: „καὶ δὴ καὶ Βλάχων πωλῶν ἕμελον ὅτι τῶν ἐξ Ἰταλίας ἀποικὸν παλαι εἶναι λέγονται.“

²⁾ *G. Cedrenus*, II, p. 457. Cămpu-lung.

³⁾ „καὶ τῶν ἀνὰ πᾶσαν Βουλγαρίαν Βλαχῶν... τιμᾶν δὲ αὐτῶν.“ A se vedea citațiunea în *Pič*, Abstammung der Rumänen, p. 62 nota 45.

⁴⁾ *Anna Comnena*, Bonn. I, p. 395: „ὁπόσοι δὲ ἐκ Βουλγάρων καὶ ὁπόσοι τὸν νομάδα βίον εἴλοντο Βλάχους τούτους ἢ κοινῇ καλεῖν εἶδε διάλεκτος.“

Cantacuzin vorbește de Valachii cari ar locui in muntele Rodop ¹⁾).

Cătră anul 1170 *Veniamin de Tudela*, pomenește despre Valachii in descrierea călătoriei sale cătră Palestina. El ii întâlnește in Tesalia, și spune, precum am văzut mai sus : „Valachia incepe la Zituni ai căreia locuitori impoporează munții. Această rasă poartă numele de Valachi. Ei seamănă pentru agerimea lor cu caprele, se cobor din munți și pradă pe Greci. Nimene nu i-a putut apropia și încă un rege nu ar fi in stare să-i stăpînească“ ²⁾).

Cronica care conține povestirea cruciatei a treia, pomenește despre o regiune lângă Tesalonic numită *Flachia* ³⁾. După cit se vede este aceeași pe care Nicetas Choniates, o numește *Valachia mare* ⁴⁾ și care este cunoscută și de cronicile imperiului latin din Constantinopole sub numele de *Blachie*, *Blaquie la grant*. In vechea Etolie și Acarnanie, se intindea *Valachia mică*, ear in epir *Valachia superioară* ⁵⁾.

Până aici nu am întâlnit nici o pomenire despre Valachii din Moesia. Dar s'au aflat Valachi in Serbia. Mai multe documente publicate de D-l Fr. Miklosisch, vorbesc de familii valache dăruite de cătră regii sërbi unor mănăstiri. S'ar putea scoate de aici aflarea de Valachi dincoace de Balcani, Aceasta o și dă a înțelege d-l *Hunfalvy*, pe cînd d-l *Pič*, de la care d-sa împrumută aceste fapte, atrage cu de adinsul luarea aminte că acești Valachi sunt cu toții de baștină „din nordul Albaniei sau din părțile cele mai sudice ale Serbiei,“

¹⁾ *Cantacuzenus*, Bonn. I, p. 146.

²⁾ *Tafel*, De Thessalonic. ap. *Rösler*, Rom. Stud. p. 108, nota 5.

³⁾ *Ansbertus*, De expeditione Frederici, citat de d-l *Hunfalvy*. Ansprüche p. 65 nota 1.

⁴⁾ *Nicetas Choniates*, Bonn. p. 841 : „Τὰ Θεσσαλίας κατέχων μετέωρα νῦν μεγάλη Βλαχία κικλήσκειται.“

⁵⁾ *G. Phrantzes*, Bonn. p. 414 : „τῆς μητρῆς Βλαχίας.“ Schol. Thucyd. II, 102 : „Λολοπία ἧ νῦν καλουμένη Ἀνώβλαχα.“

ceia ce-i strămută în centrul Balcanilor. Se înțelege că d-l Hunfalvy se ferește de a arăta și această îngrădire ¹⁾.

Ne rămîne de lămurit o întrebare însemnată pe care mai ales se razămă partizanii teoriei lui Rösler, anume acea privitoare la ființarea statului valacho-bulgar la sudul Dunării. În deosebire de Slaviști, ei primesc că acest stat a fost întemeiat și susținut mai cu osebire prin opintele națiunii valache „care, zic ei, trebuia să fie foarte numeroasă în Moesia“. Cum se face însă ca ea în urmă să dispară de aici? Cum să se lămurească acest fapt, ce pare atît de afară din cale, că astăzi ea nu se mai găsește mai de loc acolo, cînd a trebuit să fie cînd va prea numeroasă și puternică, pentru a înfrunta oștirile bizantine și a pricinui aproape dărîpănarea împărăției latine din Constantinopole? Altă explicare nu pare cu putință de cît de a pune pe Valachi să treacă Dunărea pe malul ei stîng, unde începem ai găsi îndată după rîscoala care dădu naștere statului valacho-bulgar.

Tărimul pentru limpezirea acestei întrebări a fost acum pregătit prin cercetarea a tot ce se află pomenit despre Valachi în scriitorii bizantini și în cele-l-alte izvoare contimpurane acestora. Am văzut că pînă aici nicăiri Valachii nu se găsesc pomeniți ca locuind în Moesia. Să cercetăm acumă dacă Nicetas Choniates, cronicarul statului valacho-bulgar, sdruncină arătările tuturor celor-l-alte izvoare pe care le-am petrecut.

Împăratul Isaac Anghelul, vroind să se însoare de iznoavă, ceru și obținu mîna fetei lui Bela al III-lea, regele Ungurilor. Avînd el nevoie de mulți bani pentru a-și sîrbători căsătoria, el impuse supușilor săi niște dări împovărătoare, care

¹⁾ *Hunfalvy*, Ansprüche, p. 73. *Pič*, Abstammung. p. 56. — Nu adăugim la cele expuse locurile din *Cinnamus* și din *Choniates*, pentru că, după cum vom vedea, ele se rapoartă fără cea mai mică îndoială la Romîni de la nordul Dunării.

apăsau cu deosebire asupra oraşelor din jurul Anchialei şi pe „barbarii muntelui Haemus, care se numeau mai înainte Mysieni şi acuma Valachi“ ¹⁾. O dovadă, că aceşti Valachi locuiau într'adevăr muntele Haemus, reesă între altele din faptul, raportat de Nicetas, că aceşti barbari erau „apăraţi prin nişte castele întărite, ridicate pe stînci prăpăstioase“, care nu erau de cît întăriturile clădite de Justinian în lanţul Balcanilor, pentru a se opune năvălirii barbare ²⁾.

Deputaţii trimişi de Valachi la Constantinopole, *Petru* şi *Asan*, „doi fraţi din aceea naţiune“ ³⁾, cerură de la împăratul să le micşoreze dările şi să le împărtaşcă proprietăţi în Haemus, care cereri fiind respinse şi unul din fraţi fiind chiar pălmuit de împăratul, ei se reintoarseră în sînul popoului lor pe care îl aţîţara la răscoală. Valachii la început stăteau la gînduri, speriaţi de îndrăsneala întreprinderii; da căpiteniile lor izbutiră a-i hotărî prin un meşteşug. Valachii resculaţi, se imprăştie „până în oraşele îndepărtate de Haemus, de unde ei răpesc cătimi însemnate de vite“ ⁴⁾. De îndată ce împăratul se arăta, reintrau în cotloanele neumbate ale munţilor lor. Totuşi împăratul isbuti a-i scoate şi de acolo, şi atunci barbarii constrînşi, căutară scăpare în vecina Sciţie. Împăratul vrăfui atunci prin toată Mysia şi ar fi putut pune străji în toate satele lor „care sunt foarte numeroase în Haemus“ ⁵⁾, mai toate aşezate pe prăpăstii ametoare şi înălţimii nfricoşate; dar el nu făcu nimica, ci

¹⁾ *Nicetas Choniates*, Ed. Bonn. 482: „τούς κατὰ τὸν Αἷμον τὸ ὄρος βαρβάρους οἱ Μυσοὶ πρότερον ὠνομάσσοντο, νυνὶ δὲ Βλάχοι καλεῖσθαι.“

²⁾ *Procopius*, de aedificiis, Bonn. p. 304 şi urm. unde numără vr' o 84 cetăţui ridicate în „Αἰμίμοντον.“

³⁾ *N. Ch.* p. 482: „Πέτρος τις καὶ Ἀσάν, ὁμογενεῖς καὶ ταυτόσποροι.“

⁴⁾ *N. Ch.* p. 486.

⁵⁾ *N. Ch.* p. 487: ἐκεῖσε πόλειςιν, αἱ πολλαὶ μὲν εἰσι κατὰ τὸν Αἷμον.“

se întoarse îndărăt, înșelat prin rugăciunile de ertare ale Valachilor.

Asan, revenind cu o trupă de Sciți, se hotărî a restatornici „imperiul Myseinilor și al Bulgarilor după cum fusese mai înainte“¹⁾. Luptele reîncep cu mai multă inverșunare și resculații repoartă mai multe izbînzi, care întăresc noul lor stat.

Descrierea pe care Nicetas o face despre Valachi, pe care îi văzuse cu ochii săi, căci era secretarul împăratului și-l întovărășea adese-ori în expedițiile sale, se potrivește întocmai cu cea a lui Veniamin din Tudela: „Împăratul găsi cetățuile și satele întărite prin noue metereze, ear apărătorii lor acățați pe înălțimi după chipul cerbilor, săreau ca și caprele preste prăpăstii și nu primiau nici o luptă fățișă“²⁾.

După moartea lui Asan, cari peri jertfa unui omor în 1196, fratele său Petru ocîrmui încă un an statul cel nou, până căzu și el sub cuțitul unui alt ucigaș, în 1197. Fratele lor mai mic Ioan (Ioniță), care domni timp de 10 ani, urmări luptele în contra împărăției bizantine, și aceste lupte se petrec tot-deauna în *Macedonia și Tracia*³⁾. Împărăția bizantină căzînd în acest restimp în mâinele Latinilor, Ioniță nu încetă cu dușmăniile în contra noilor stăpîni ai bizanțului, și chiar birui în o luptă pe împăratul Balduin de Flandra pe care îl și prinse, 1205.

Ioniță fiind ambițios și dorind să dea puterii sale o consfințire legiuită, trimise papei o solie însărcinată a cere pentru dînsul titlul de rege al Valachilor și Bulgarilor. Solia lui nu putu pătrunde în Italia, din pricina unui resboiu ce izbucnise între Ungaria și împărăție. Papa însă luînd pe altă

1) *N. Ch.* p. 489: „καί τήν τῶν Μουσῶν καί τῶν Βουλγάρων δυναστείαν εἰς συνάψουσιν ὡς παλαιά ποτέ ἦν, οὐδαμῶς ἠνείχοντο.“

2) *N. Ch.* p. 561.

3) *N. Ch.* p. 520, 561, 569, 570, 573, 589, 614, 618 etc. *Comp. Iirecek, Geschichte der Bulgaren*, p. 231.

cale cunoștință despre dorința lui Ioniță, îi trimise un lăgat cu o bulă, în care se cuprindea între altele: „că noi auzind că străbunii tăi își trag obârșia din neamul urbei Roma, ne propusesem încă de mult a te cerceta prin scrisori și soli“. Ioniță, în răspunsul său către arhipăstorul catolic, mulțamește „prea puternicului Dumnezeu că ne-au readus la amintirea singelui și a patriei noastre din care ne coborîm“. În corespondența care urmă, Ioniță este în totdeauna numit: „Caloioan domnul Valachilor și al Bulgarilor,“ și tot acest titlu îi este dat și la încoronarea oficială care are loc în ziua dn 8 Noembrie 1204 ¹⁾).

Slaviștii, în deosebire de autorii care tăgăduesc Românilor stăruința în Dacia traiană, nu se impacă cu ființarea unui stat *valacho*-bulgar de cea parte a Dunărei. Ei susțin că acest stat precum și acel care fusese înaintea lui (sfărâmat de Vasile II, Bulgaroctonul în 1018) era curat bulgăresc; că elementul Valach nu juca nici un rol, că dinastia asaniană era de obârșie bulgară, și tăgăduiesc deci Românilor ori ce parte la războiul pentru neamintârnire întreprins în potruva împărăției bizantine către sfârșitul secolului al XII--lea. Slaviștii susțin că scrisoarea papei către Caloioan nu era de cît un compliment pe care vicleanul Bulgar nu lipsi de a și-l însuși, pentru a și câștiga mai mult bine-voința capului bisericeii catolice. Cît despre scriitorii bizantini, ei ar fi înlocuit tot-d'a-una cu scop numele de Bulgar prin acel de Valach, pentru a putea astfel înăduși numele unui popor pe care îl urau de moarte. D-l *Pič* se rostește în această privință în chipul următor: „Expunerea deosebită a luptei pentru neamintârnire Bulgarilor își găsește explicarea în amestecarea numelor de Valach și de Bulgar la istoricii contemporani, și fiind că în timpurile următoare numele Bulgarilor revine earăși în onoare, și aceeași schimbare a numelui în izvoarele

¹⁾ *Theiner*, Mon. Slav. merid. I. p. 15—39.

apūsene poate fi datorită inriurii grecești, apoi s'ar putea induce o înlocuire voluntară a unui nume prin cel-lalt din partea politicilor din Bizanț, care'și poate găsi explicarea în ura politică și desprețul național, și care căuta să înlătore cu totul uriciosul nume al Bulgarilor. Numai atunci cînd Bulgaria fu restatornicită în vechile sale margini, cînd existența ei fu cunoscută de toată lumea și cînd chiar ajutorul ei fu cerut în potriua împărăției latine din Constantinople, nu se mai făcu nici o greutate a se recunoaște oficial numele, altă dată atît de uricios al Bulgarilor“¹⁾.

Mai întăi această susținere nu este întemeiată, căci Nicetas vorbește în mai multe locuri de Bulgari alătura cu Valachii. Ast-fel am raportat mai sus un loc unde el zice că Asan vroia să restabilească împărăția Valachilor și a Bulgarilor. Aiure el pomenește despre un episcop bulgar²⁾. Apoi ce folos ar fi putut isvorî pentru onoarea și gloria bizantinilor de a atribui căderile lor Valachilor mai curînd de cît Bulgarilor? În sfîrșit ar fi destul de neînțeles cum complimentele papei să se potrivească așa de bine cu falsificatorii din Constantinople. Dar nici n'avem nevoie de a cerceta puterea acestor argumente, căci posedăm o dovadă pozitivă și nereturnabilă că dinastia asaniană era de obîrșie valachă. Nicetas Choniates povestește anume că în una din numeroasele lupte întemplate între Valachi și Bizantini, „unul dintre preoții prinși pe cînd era să'l ducă prisionier la Haemus, fiind că cunoștea limba Valachilor, se rugă de Asan, ca unul ce era de aceeași limbă cu el, să'i dea drumul“³⁾.

1) Über die Abstammung der Rumaenen, p. 87. Comp. *Tirecek* Geschichte der Bulgaren, p. 225.

2) *N. Ch.* p. 339; a se vedea și mai sus, pagina 56.

3) *N. Ch.* p. 617: „τότε δὲ καὶ τῶν δορυαλώτων τις ἱερέων εἰς τὸν Ἄϊμον ἀγκυμάλωτος ἀπαγόμενοι δεῖται τὸν Ἀσάν ἀφεθῆναι δι' ἁμορφωνίας ὡς ἴδρις τῆς τῶν Βλάχων φωνῆς εἰς ἔλεον αὐτὸν ἐκ-

Nicetas spune deci că acest preot rugă pe Asan în limba valachă, și arată cauza acestei întâmplări în faptul că Asan era de aceeași limbă. Este tot atât de puțin îndoios că prinsul vroia să predisună pe Asan în favoarea lui, îndreptându-se către din-sul în limba acestuia, și această mărturisire făcută de Nicetas fără nici un scop și fără măcar a-i da o însemnătate deosebită, imputernicește cu atîta mai mult adevărul ei. Credem că prin această dovadă se hotărește pe deplin obârșia valachă a capilor rescoalei valacho-bulgare.

Cu toate aceste, noi suntem departe de a da Valachilor de cea parte de Dunăre rolul precumpenitor pe care Rösler susține că l'ar fi avut. Cu toate că întemeietorii noului stat și regii dinastiei asaniene erau de obârșie valachă, clasa superioară a poporului pe care erau chemați a ocîrmi era de naționalitate bulgară; tot așa era și cu limba cultivată, cu biserica și în deobște cu toate elementele civilizatoare. Rösler zice că în această rescoală „Bulgarii înfătoșau mai mult brațul, puterea brutală, ear Valachii capul sau inteligența“. ¹⁾ Noi credem că mai curînd inversul este adevărat. Se înțelege de la sine că în mijlocul unei societăți bulgare —căci regii dinastiei asaniene părăsiră în curînd muntele, unde locuiau Valachii, și se coborîră în cîmpia ocupată de Bulgari—dinastia pe cît și cele cîte-va familii valache, care urmară pe capul lor, perdură în curînd naționalitatea lor și luară pe acea a mijlocului unde ei se așezaseră. Valachii jucase un rol strălucit în timpul luptei pentru neatîrnare. Cînd trebui să se organizeze statul, Bulgarii începură a da tonul. Dacă nu ne înșelăm, ni se pare chiar a descoperi o opoziție în potriiva acestei dinastii din partea poporului bulgar, cît timp ea nu fu deplin bulgarizată. Așa știm că toți frații,

καλόρυενος“. Compară: *Eudoxiu de Hurmuzaki*, Fragmente zur Geschichte der Rumänen, Cap. II „Entstehung, Dauer und Unterjochung des Wlacho-bulgarischen Staates“, p. 29.

¹⁾ Rom. Stud. p. 110.

care deschiseră noua dinastie, periră jertfa unor omoruri politice a căroră autori erau, după cît se vede Bulgari ¹⁾. În urmă rolul Valachilor se șterse din ce în ce mai mult; nu se mai ved arătîndu-se de cît în luptele pe care noul stat avea de susținut. În timp de pace, ei își urmau viața lor retrasă în strîmtorile Balcanilor, și dacă unii din ei se coborau în orașe pentru a lua parte la viața politică, ei erau absorbiți de elementul domnitor și treceau drept Bulgari.

Tot de aici se lămurește și cum se face că în monumentele slave, capii statului Valacho-bulgar nu poartă titlul de rege ai *Valachilor* și ai *Bulgarilor* și că acest titlu nu se vede apărînd de cît în monumentele latine ²⁾. Domnii țineau să impace elementul domnitor și nu vroia să deie pricină unei opozițiuni firești, în potriva unei dinastii străine.

Eată cum se poate explica nașterea statului valacho-bulgar, fără a se silui nici textele nici faptele, dându-ne seamă atît de precumpenirea Valachilor în întăile momente a ființării sale, cît și de mistuirea lor ulterioară de pe scena politică.

Istoria Romînilor a avut nefericirea de a fi tratată până acum mai ales de străini, și faptele arătate până aici, cu deosebire această din urmă, arată metoda urmată de ei în expunerea trecutului lor. Interesul care îi leagă de popoarele din care fac parte, falsifică judecata lor, și adese ori merge chiar mai departe, impingîndu-i a lăsa la o parte sau a falsifica chiar faptele asupra căroră ei trebuie să judece. A sosit timpul de a restatornici aceste fapte ast-fel după cum ele reesă din izvoarele ce le conțin, și de a le da o tălcuire firească și rațională.

Protivnicii stăruinței Romînilor în Dacia Traiană, crezînd că află un argument neresturnabil pentru trebuințele lor, în

¹⁾ *Eudoxiu de Hurmuzaki*, I. c. p. 29, 46 și 75.

²⁾ *Tirecek*, *Geschichte der Bulgaren*, p. 382. *Pič*, *Abstammung*, p. 86.

existența unui stat valacho-bulgar la sudul Dunării, susțin în potriva Slaviștilor că Valachii au jucat rolul principal în această rescoală a celor două popoare aliate în contra împărăției bizantine, mărturisesc naționalitatea valachă a capilor răsvrătirei și tratează în deobște această întrebare după dorințele Romînilor. Dacă ei însă concedează Romînilor un rol așa de strălucit de cea parte a Dunării, aceasta o fac numai cît pentru a le putea tăgădui cu atîta mai ușor aflarea lor pe malul stîng al fluviului; căci dacă Romîni erau altă dată atît de numeroși în peninsula Balcanului, în cît mai că le stătu în putință resturnarea împărățiilor care se succedau la Constantinopole, și dacă astăzi numărul lor este atît de redus în acele părți, este învederat că ei au trebuit să emigreze de acolo; și anume unde? fără îndoială că acolo unde nu-i găsim pe cît timp ei înflorise dincolo de Dunăre, și unde ei nu întîrzie a se arăta și a se constitui în state, de îndată ce dispar din istoria împărăției bizantine ¹⁾).

Slaviștii din potrivă, care se arată în deobște dispuși a admite stăruirea Romînilor fără intrerumpere la Nordul Dunării, începînd de la colonizare, cer pentru națiunea lor onoarea de fi scuturat jugul Bizanțului și tăgăduesc Romînilor ori ce soi de împărțășire la întemeierea regatului bulgar, ca preț pîntru a zice ast-fel, a îngăduirii ființării lor în Dacia. Cine nu vede în acest chip de a trata istoria, apărarea unor interese cu totul altele de cît acele ale adevărului?

¹⁾ *Rösler*, l. c. p. 114: „Hier (in Thessalien) in der Rhodope müssen sie bis in die Zeit der ethnographischen Umgestaltung der Halbinsel durch die Osmanen, sehr zahlreich gewesen sein.“ Dar dacă Valachii erau numeroși în Rodop, este aceasta un temei pentru a-i găsi în număr mare în Moesia? Apoi dacă împuninarea lor în aceste regiuni este pusă în legătură cu emigrarea Turcilor în Europa (după 1356), cum se esplică arătarea lor atît de numeroasă la această epocă în Transilvania, și în Valachia, unde alcătuiseră chiar state? După cum am spus-o și mai sus, Rösler nici nu știe ce vroește să stabilească.

Analisa autorilor bizantini și mai ales cea a lui Choniatēs, care se indeletnicește mai mult cu Valachii, dovedește cu totul alt ce-va de cât spusele Slavilor sau ale Nemților. Valachii nu trăiau în aceste timpuri de cât în Balcani și în ramificările lor; ei lipseau cu desăvârșire din Moesia, de unde Rösler și cu ucenicii săi voesc ai readuce în Dacia traiană. În Balcani se găsesc așezările lor cele mai numeroase; aici chiar par ei a fi părăsit viața lor nomadă și a se fi apucat măcar întru cât-va și de agricultură, căci împăratul pune foc la clăile lor de grâu; ¹⁾ aici sunt loviți în mai multe rânduri de către armatele imperiale, care nu-i pot ajunge din pricina agerimei piciorului lor prin prăpăstiile munților. În afară de Haemus,—Tesalia, Epirul, Acarnania, Etolia, toate țeri de munte, așezate la sudul Balcanilor, adăpostesc această rasă voinică și neîmblinzită; nici un scriitor bizantin nu-i pomeneste în Moesia, și chiar în timpul lui Ioniță, luptele care se încinsese între acest rege și împărații de Constantinopol au născut de teatru Tracia și Macedonia.

În fața unor asemenea fapte invederate, cum se poate oare abusa de numele de Mysieni, dat de autorii greci Valachilor, care în limbajul lor arhaic, este tot una cu acel de Traci ²⁾, pentru a admite că Valachii locuiau în Moesia propriu zisă, așezată între Haemus și Dunărea, Bulgaria actuală, a'i coborî aici din rămășițele populației romane, redusă la starea de ciobani și în sfârșit a scoate din ei cele 10,000,000 de Români care locuiesc astăzi în vechea Dacie traiană?

Ni se pare cel puțin mai rațional de a nu pune un popor

¹⁾ *N. Ch.* p. 487: „πρὶ δὲ τὰς θημωνίας τῶν καρπῶν παραδοῦς.“

²⁾ În vechime numele de Thracia se întindea aproape la toată peninsula balcanică: „ἢ δὲ γὰρ Βουλγαρία καὶ αὐτὸς ὁ Ἴστρος καὶ τὸ περιώνυμον Ὄρος τὸ διήκον ἄχρι τοῦ Πόντου τὸ καλούμενον Αἴμος τῆς Ὠράκης εἰσι μέρη, νυνὶ δὲ ἀλλότρια χρηματίζουσι.“ *Const. Porphyrog.* Bonn. de thematibus, p. 45.

întreg să întreprinză asemeni preumblări, și că faptul însuși că Românii ocupă astăzi încă tocmai aceeași țară pe care o stăpâneau străbunii lor, vorbește în favoarea stăruinții lor la Dunăre.

Dacă Românii ripei stîngi a Dunării ar fi venit aici din Moesia, ar trebui să se găsească și astăzi măcar niște urme a aceștii poporații în țara de unde se pretinde că ei au venit; căci un popor nu emigrează nici odată cu totul din o țară, și numai doară pentru Romîni a vrut să se găsească o excepție de la această regulă. Românii care locuiesc astăzi în Bulgaria (cea nou întocmită), au venit cu toții aici din partea stîngă a Dunării, în vremile epocii fanariote, sau pe timpul regulamentului organic, pentru a fugi de încălcările de tot soiul pe care le sufereau. Era acelaș fenomen care se reproduce în zilele noastre cu Românii din Ungaria, care emigrează în România; dar nu se află *nici un singur Român* care să nu fie băștinaș din vechile principate, și *nici unul* nu este vechiu locuitor al acestei regiuni. Această observație a fost făcută odată de *Kanitz*, adîncul cunoscător al etnografiei balcanice, care spune: „că nu se află nici un singur sat Valach dincolo de două mile la rîpa dreaptă a Dunărei, și așezările Valachilor de această parte fluviului aparțin, ca și acele de lingă Timok, pentru cea mai mare parte acestui secol ¹⁾.”

Apoi ce nevoie ar fi împins pe Valachi a trece Dunărea în cei dintâi ani ai înființării statului valacho-bulgar? Rösler și Hunfalvy susțin că Valachii, fiind siliți în vremile luptei pentru neatîrnare, a trece de mai multe ori Dunărea, pentru a găsi o scăpare la Cumani, se obicinuiră cu încetul a părăsi vechia lor patrie și a se așeza în Moldo-Valachia, de unde apoi trecură în Transilvania și în țerile ungurești ²⁾.

¹⁾ Citat de *Iung*, Die Anfänge der Rumänen, in Zeitschr. für Ö. G. 1876, p. 4. Comp. mai sus p. 49, nota.

²⁾ Am reproduș mai sus cuvintele lui Rösler. Vezi p. 14.

Mai întâi aceasta nu este exact. Valachii nu au trecut Dunărea de cît o singură dată, la începutul rescoalei. În urmă, fiind tot deauna învingători, nu mai avură nevoie a o face. Apoi cum să ne putem închipui că Valachii să fi părăsit țara lor tocmai în momentul cînd întemeind un stat neatîrnat, ei puteau să se bucure de toate drepturile lor, și în ce scop? pentru a merge la Cumani, care nu vor fi fost mult civilizați de cît Goții, înaintea cărora Rösler face să fugă în cea mai mare grabă pe locuitorii Daciei! Dar eșirea din Moesia, ne fiind făcută în urma unui ordin împărătesc ca aceea din Dacia, trebui să țină mai mult timp, și eată Romîinii revenind în Dacia în timpul celei mai cumplite a tuturor năvălirilor, cea a Tatarilor (1241). Rösler prevede întîmpinarea și caută să o înlătore observînd: „că Mongolul care pusti Ungaria în chipul cel mai neomenos pare a fi cruțat Cumania orientală, Valachia și Moldova; la ei nu era un imperiu de resturnat, nu erau comori de prădat“ ¹⁾). Ca și cînd barbarii ar avea drept țel în prădăciunile lor resturnarea statelor și nu averile individuale, și care alte bunuri puteau fi mai dorite de ei, de cît turmele păstorilor romîni, din care barbarii în viața lor nomadă puteau să-și agonisască traiul?

Varianta propusă de Miklosisch, că Romîinii ar fi trecut din Moesia în Dacia traiană în vremile năvălirii Slovenilor (sfîrșitul veacului al V-lea) are împotriva sa pe lîngă temeiurile ce se opun ipotezei lui Rösler, încă și împrejurarea că Slovenii se întinsese în acelaș timp de ambele părți ale Dunării, și că deci Romîinii n'ar fi putut scăpa de ei trecînd fluviul.

Domnul *W. Tomaschek* este iscoditorul unei alte teorii, care se abate intru cît-va de la cea a lui Rösler, nu numai cît prin data cînd d-sa readuce pe Romîni în Dacia traiană, dar încă și în privirea regiunii unde d-sa pune închegarea

¹⁾ Rom. Stud. p. 117.

acestui popor. El nu'l readuce in Dacia, din Moesia, unde nu'l poate afla; dar îl găsește mai jos, in părțile centrale ale Haemului, unde locuia in timpurile vechi poporul trac al Bessilor. „Pentru a da peste străbunii Romînilor, nu este de lipsă a alerga la coloniștii Daciei, și tot atît de puțin trebuie să ne îngrijim de părăsirea acestei provincii și de strămutarea cetățenilor daco-romani in Dacia aureliană—căci acești noi veniți, să fi fost numeroși sau ba, nu făcură alt ceva de cît a adăugi numărul țeranilor traci. V'om găsi in sudul Dunării, pe toată granița Iliricului și a Macedoniei, un popor romanisat care este in destul de intins și insemnat, pentru a da naștere intregului popor al Valachilor“¹⁾.

Această obârșie singură ar putea explica tot ce se pare a fi o gicitoare in caracterul poporului romîn. Poporul Bessilor romanisat, despărțindu-se in două ramuri, din care unul emigră cătră Dacia traiană și cel-alt cătră sud, in Tesalia și regiunile alăturate, dă chea identității (?) limbajului Romînilor din Macedonia și acelor din Dacia. Poporul Bessilor, fiind de obârșie tracă, infătoșarea de elemente albaneze in limba Romînilor de la nordul Dunării își găsește explicarea ei firească. D-l Tomaschek se leapădă deci de părerile pe care le suținuse mai inainte in privirea acestor două întrebări și găsește că elementul albanez al limbei romîne nu și-ar mai putea găsi explicarea in ființarea de numeroase colonii iliriene pe pămîntul vechii Dacii, căci acuma „ar fi silit a mărturisi că elementele streine in limba daco-romînă, ar avea un caracter prea modern (bizantin din veacul de mijloc) care n'ar fi putut pîtrunde in acest idion de cît la sudul Dunării in epoca post-romană sau romanică.“

Eată pentru ce el lasă să cadă și explicarea ce o dădea mai inainte despre identitatea dialectelor romîne, pe care o numea pe atunci „pretiosă-identitate“, anume: „că romanisa-

¹⁾ Critica lui *Iung* in *Zeitschr. für Ö. G.* 1877, p. 447.

rea lucrînd asupra unor baze naționale asemănătoare, trebuia să producă, chiar in regiuni despărțite in mod geografic, aproape aceleași efecte“. ¹⁾

Insă fiind-că d-l Tomaschek el însuși, in timpul cînd combătea teoria lui Rösler, atrăsese luarea aminte asupra unui loc din Nicetas Choniates, in care acest istoric pomenește Valachi prin părțile Galiției încă in anul 1164, ²⁾ apoi el este nevoit a mai urca cu cîți-va ani data pretinsei reintrări a Romînilor in Dacia traiană, și o pune intre anii 1074—1144, „in care timp ambele maluri ale Dunării ascultau de acelaș stăpîn“. ³⁾ Chiar dacā ambele maluri ale fluviului ar fi fost supuse aceleiași stăpîniri, noi nu vedem nici un motiv care să fi impins pe Bessii d-lui Tomaschek a'și părăsi țara, —și este de luat aminte că in istorie, ca și in toată sfera lucrării omenesti, faptele sunt in tot d'a-una determinate prin motive. D-l Tomaschek insă uită tocma de a găsi un motiv care să esplice măcar intru cît-va emigrațiunea unui popor intreg. Darā susținerea acestui istoric nu este nici măcar adevărată. Cele două rîpi ale Dunărei fuseseră supuse aceleiași stăpîn, după cum vom vedea-o mai jos, in timpul fîmțării primului stat bulgar, nimicit in 1018 de Vasile al II-lea Bulgaractonul, împăratul Constantinopolei. De aici inainte aceeaș stăpînire fu împărțită intre Bizantinii (mai tîrziu Valaho-Bulgarii) care comandau pe rîpa dreaptă, și Cumanii care se intinsese pe cea stîngă, și nici că mai poate fi vorbă de o stăpînire comună pe ambele maluri ale fluviului.

Cumanii, neam sêlbatic și barbar, incep a coprinde regiu-

¹⁾ Zeitschrift für Ö. G. 1877, p. 449.

²⁾ Zur walachischen Frage in Zeitschrift für Ö. G. 1876, p. 342. *D-l Tomaschek* pretinde că d-sa ar fi atras pentru intăia oară luarea aminte asupra acestui loc. Aceasta nu este exact. El era cunoscut încă lui *Șincai* care'l reproduce in chronica sa sub anul 1172 *Vezi Chronica Romînilor*, Iași, 1853, p. 219.

³⁾ *W. Tomaschek*, *Zur Kunde der Hämus-Halbinsel*, Wien, 1882, p. 50.

nile Moldovei și ale Valachiei în 1050, tocmai în epoca în care D-l Tomaschek vrea să facă pe Bessi a trece Dunărea. Observația pe care o face cu acest prilej, spre a'și îndreptăți părerea, adică: „că nomazii Turci aveau indestule dobitoace mari și mici, că erau lacomi de bani și că își îndreptau armele mai ales în contra Grecilor, pe cînd legăturile lor cu Valachii trebuiau să fie prietinoase,“ amintește prea de-a dreptul observația lui Rösler, pentru a fi luată în băgare de seamă ¹⁾.

Dar dacă d-l Tomaschek pune în secolul al XI-lea reîntoarcerea Romînilor în Dacia, el ar trebui după cum face Sulzer, Rösler și Hunfalvy să respingă mărturisirea lui Anonimus notar, cronicarului unguresc, care vorbește de Romîni ca aflîndu-se în Dacia la venirea Ungurilor (898). D-l Tomaschek însă luase apărarea lui Anonimus notar, pe cînd era protivnic teoriei lui Rösler, observînd cu multă dreptate că: „Anonimus nu putea fi așa de nepriceput în cît să fi vrut să creadă pe compatrioții săi că Valachii ar fi fost niște locuitori vechi ai țerei, cînd toată lumea din jurul său ar fi trebuit să știe că acest popor—după cum pretinde Rösler—nu era mai vechiu în țară de cît de 60 ani. Nu! Tradițiunea mai veche de cît memoria oamenilor arăta ca popoare străvechi pe Valachi și pe Slavi. Dacă ar fi putut numai cît privi pe Valachi ca niște vagabonzi noi veniți, apoi el, care-i tratează de cei mai netrebnici oameni, nu le-ar fi cruțat nici această ocară“ ²⁾.

Ne-am aștepta ca D-l Tomaschek să revină și asupra acestei păreri, arătînd că s'a greșit din o ne-deplină cercetare a faptelor privitoare la ea—scuză cam inoportună pentru un învățat;—dar din potrivă îl vedem că și acum se mîn-

¹⁾ Zur Kunde der Haemus-Halbinsel, p. 50. Vezi mai sus p. 64.

²⁾ W. Tomaschek, Critica cărții lui Rösler în Zeitschr. für Ö. G. 1872, p. 152.

drește cu nimerirea acestei observații, complimentînd și pe D-l Iung că: „după exemplul său ar lua de mărturie pe Anonimus notar, că încă in secolul al XIII-lea nimeni nu gîndea să vadă in Valachi niște emigrați veniți de curënd“¹⁾. Și cu toate acestea D-l Tomaschek însuși pune data reintrării Romînilor in Dacia in secolul al XII-lea!! Cum să se impace aceste lucruri nu înțelegem. Atîta ne mirăm cum de D-l Tomaschek n'are mai multă inimă in arătarea părerilor sale, și, aruncînd împreună cu tot ce a spus mai înainte și pe Anonimus in baltă, să se înhame la carul cel încărcat cu erudițiune, al teoriei Rösleriane.

Descoperirea făcută in timpul din urmă a unui nou izvor bizantin, notele strategice a unui despot din Constantinople, un oare-care Κεκρυμένος²⁾, dă D-lui Tomaschek prilejul de a găsi „singura dovadă istorică directă a ipotezei sulzero-rösleriene, precum și o strălucită întărire a teoriei autorului despre obîrșia Valachilor din poporul romanisat al Bessilor“.

Acest scriitor bizantin, care mărturisește el însuși a nu fi istoric de meserie ci militar, face un amestec din cele mai de plîns între Valachi, Daci și Bessi, pe care-i aruncă cu toții de la o-laltă, ast-fel că nu poți scoate din cuvintele sale de cît o arătare cu totul generală, care însă combate tocmai teoria lui Rösler in chipul cel mai invederat, intru cît conține o amintire intunecată, a unei emigrațiuni a Valachilor sau Dacilor *de la nord spre sud* și nu din potrivă, după cum ar cere-o ipoteza reintoarcerii Romînilor in Dacia de peste Dunăre. El zice in capitolul său asupra necredinței Valachilor (Περὶ ἀπιστίας τῶν Βλάχων:) „Valachii sunt Dacii și Bessii. La inceput ei locuiau in apropierea Dunărei și a Savei unde se găsesc acuma Serbiei in niște locuri tari și grele de strebătut,

¹⁾ Zeitschr. für Ö. G. 1877, p. 453.

²⁾ Publicate la Petersburg de profesorul *Wassiliewsky* sub titlul *Sowjity i raskazy wizantiiskago bojarina XI wjeka*, 1881.

pe care răzēmându-se, ei fățāriau iubire și supunere cătrā impērații vechi, pentru a putea cu atit mai ușor să le pustieascā provinciile. Aceștia perzēnd răbdarea îi atacarā; atunci ei o rupserā de fugā și se imprăștیارā prin Epir, Macedonia, ear cei mai mulți se așezarā in Elada¹⁾). Acest loc conține fără indoialā o aducere aminte a lui Kekavmenos despre resboiul lui Traian in potriva Dacilor, luatā dupā cit se pare din cărțile lui Dion. Se vede apoi cā el, știind cā Valachii sunt coborītori ai vechilor Romani, și gāsindu-i in zilele sale imprăștieți in părțile grecești, a adaos de la dēnsul lāmurirea cea cu neputință, cā Dacii fiind atacați de Romani fugise tocmai intr'acolo pe unde le venea atacul. Dacă acest loc ar putea sluji la ceva, apoi de sigur cā nu spre a da o „strālucitā intārire“ teorielor d-lor Tomashek și Rösler.

De altmintrelea D-l Tomashek insuși, dupā obiceiul D-sale, nu are mare credință in propriile sale gīndiri. Dupā ce a buciumat sus și tare strālucita sa descoperire cu Bessii și strālucita confirmare a acestei strālucite descoperiri prin strategul Kekavmenos, el sfirșește zicēnd: cā „poate s'ar putea susține cā Dacii lui Aurelian sunt strābunii Valachilor Istriei și ai Dunārei, pe cīnd Bessii ar fi acei ai Valachilor din Rodope și Pind,“ ceea ce ne readuce curat la teoria lui Rösler.

IV

BISERICA ROMĪNĀ DE RIT SLAV.

Din cele spuse in capitolul de mai inainte, ar eși deci cā

1) „Οὔτοι (οἱ Βλάχοι) γάρ εἰσὶν οἱ λεγόμενοι Δάκκαι καὶ Βέσσοι; ἦκουσιν δὲ πρότερον πλησίον τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ καὶ τοῦ Σάου, ἐν νῦν ποταμὸν Σάβαν καλοῦμεν, ἐνθα Σέρβοι ἀρτίως οἴκουσιν, ἐν ὄχυροῖς καὶ δυσβάτοις τόποις. Τούτοις θαρρόυντες ὑπεκρίνοντο ἀγάπην καὶ δούλωσιν πρὸς τοὺς ἀρχαιοτέρους βασιλεῖς καὶ ἐξερχόμενοι τῶν ὄχυρωμάτων ληΐζοντο τὰς χώρας τῶν Ῥωμαίων ἐν πάσῃ τῇ Ἠπειρῷ καὶ Μακεδονίᾳ οἱ δὲ πλείονες αὐτῶν ἦκησαν τὴν Ἑλλάδα.“